

Bugünden Düne: Frédéric Bastiat

Emrah AKKURT

71

Claude Frédéric Bastiat (1801-1859): Fransız iktisatçı, siyaset adamı (senatör) ve serbest ticaret, özel mülkiyet ve sınırlı devleti müdafaa eden bir yazar. Yaşadığı dönemin kolektivizmin derin etkisindeki siyasî ve entelektüel atmosferinde büyük cesaretle savunduğu "aykırı" fikirleri ve yazılarında kullandığı şiirsel ve bir o kadar da sade üslubu ile anlaşılması en güç konuları dahi kolayca anlaşılabilir hâle getirmesi nedeniyle çağdaşları arasında ayrı bir yeri hak etmesine rağmen, ne yazık ki, "tarih" onu ihmal ile cezalandırmıştır. Öğrencisi Gustave de Molinari'nin 1912 yılındaki ölümünün ardından Bastiat'ın eserlerinin hak ettikleri gibi muhafaza edilmesinin önemine inanan kimse kalmamış gibi görünmektedir. Mises'in 1927 yılında yayınlanan *Liberalizm* adlı kitabını bir yana bırakırsak, 1960'lı yıllara kadar Bastiat'ın âdeta unutulmaya mahkûm edildiği gerçeği ile karşı karşıya kalırız. 60'lı yıllara gelindiğinde ise, eserlerinin, uzun bir aradan sonra, önce Amerika'da ardından da bir çok Avrupa ülkesinde (çoğu kez yeniden) yayınlanmasıyla Bastiat'ya olan ilgi artmaya başlamıştır.¹ Bugün Bastiat iktisadî literatürde ve zihinlerde 30-40 sene öncesine kıyaslanmayacak ölçüde itibarlı bir mevkiye ulaşmıştır. Ancak, başka bazı düşünürlerin, yazarların fikir tarihinde edindikleri yerle kıyaslandığında bu mevkinin dahi Bastiat için yetersiz olduğu düşüncesine kapılmamak olanaksız görünmektedir. Örneğin, sıkça başvurulan Bastiat ve Marx benzetmesinde ortaya koyulduğu gibi, öngörülerinin pek çoğunda yanılmasına, tespitlerinin birçoğunun yanlış olduğunun tecrübelerle de ispatlanmış olmasına rağmen, Marx'ın ismi ve fikirleri az çok hemen hemen herkes tarafından bilinirken, Bastiat için aynı şeyi söylemek oldukça güçtür.

“ Fransız Devrimciler ve Marjinalistler arasında bir yüz: Frédéric Bastiat Thomas J. DiLorenzo

Frédéric Bastiat Haziran 1801'de Fransa'nın Bayonne kasabasında dünyaya geldi. 10 yaşında yetim kalıp amcasının yanına yerleşen Bastiat'ın eğitim masrafları da amcası tarafından karşılandı. 17 yaşına geldiğinde, amcasının yanında ihracat işinde çalışmak için okuldan

¹ Detmar Deoring, *Frédéric Bastiat*, Çev.: Kadir Koçdemir, Ankara, Liberte Yayınevi, 1999.

ayrıldı. Bu gelişme, Bastiat'ın entellektüel gelişimine ciddi bir katkı sağladı. Bu sayede Bastiat, ticarî faaliyetler üzerindeki engellerin ve korumacılığın menfi etkilerini, iş yerlerinin kapanışını, yoksulluğun, işsizliğin artışı ve bunları müteakip insanların perişan oluşunu bu-zat gözlemleyebildi.

Bastiat'ın ilk makalesi Nisan 1934'de yayımlandı. Bu makale, tarımsal ürünler üzerindeki tarifelerin kaldırılmasını, fakat mamül (manufacturing) ürünler üzerindeki tarifenin devam etmesini talep eden Bordeaux, Le Havre ve Lyons tüccarlarına bir cevap niteliğindedir. Bastiat bu tüccarları ilk talepleri için överken, kendi ürünleri üzerindeki tarifenin devam etmesi yolundaki istekleri nedeniyle onları ikiyüzlülükle suçlar ve onlara "siz yalnızca küçük bir azınlık için imtiyaz, ben ise herkes için özgürlük talep ediyorum" der ve neden tüm tarifelerin kaldırılması gerektiğini izah eder. Ardından, Bastiat, "The Tax and The Wine" adlı ikinci makalesinde Fransa'daki şarap vergilerine karşı çıkarak iktisadi özgürlükler konusundaki düşüncelerini keskinleştirir. Üçüncü makalesinde ise artık o yeryüzündeki tüm vergilere ve ticarî kısıtlamalara karşıdır. Bastiat 1844 yılının yaz aylarında Fransa'da yayımlanan ve oldukça prestijli bir iktisat dergisi olan *Journal des Economistes*'e Fransız ve İngiliz tarifelerinin etkisi hakkındaki "The Influence of English and French Tariffs" (İngiliz ve Fransız Tarifelerinin Etkisi) adlı makalesini gönderir ve bu makale Ekim 1844'de yayımlanır. Bu makalenin, Fransa ve Avrupa'da, ikna edici argümanları ile serbest ticaret ve iktisadi özgürlükler üzerine yazılmış hiç tereddütsüz en iyi makalelerden biri olduğu iddia edilir.

Bastiat bu makalede Avusturya Okulu öncesi iktisatçı geleneğin kendilerinden önceki birikimi (accumulated wisdom) kullanmadaki başarısını göstermiş ve iktisadi fikirleri açık ve anlaşılır bir üslupla tasnif eden, birleştiren bir kişi olarak bu mesleğe adımını atmıştır. Bu makalenin yayılmasının ardından şöhreti ulusal sınırları aşan Bastiat, İngiltere'deki ticarî engellerin kaldırılmasında baş rol oynayan Tahıl Kanunları'na Muhalefet Birliğinin (British Anti-Corn Law League) lideri, müstakbel "dava" arkadaşı Richard Cobden ile tanışır. Ardından da, Fransa'daki ticarî engellerin kaldırılmasında önemli roller üstlenecek olan Fransız Serbest Ticaret Derneğinin (French Free Trade Association) kurulmasına (1860) öncülük eder.

20 yıl süren hararetili bir entellektüel hazırlığı müteakip Bastiat ardarda bir çok makale yazmaya başlar ve bu makaleler bugün dahi mevcut serbest ticaret savunuları arasında en kuvvetli estetik ve edebi değere sahip olma özelliğini korusun ilk kitabı *Economic Sophism*'in altyapısını oluşturur. Bu çalışmayı Bastiat'ın ikinci kitabı *Economic Harmonies* ve Fransa'nın dört bir yanındaki gazete ve mecmualarda yeniden yayımlanan yazıları izler. Bastiat 1846 yılında Fransız Bilimler Akademisi'nin fahri üyeliğine seçilir ve çalışmaları İngilizce, İspanyolca, İtalyanca ve Almanca'ya çevrilir. Ardından da, Belçika, İtalya, İsveç ve Prusya'da Bastiat'ın fikirleri üzerine bina edilen serbest ticaret cemiyetleri filizlenmeye başlar. ”

(Thomas DiLorenzo, www.cato.org)

Bastiat ilgi alanının genişliğine paralel olarak pek çok sahada eser vermiş, serbest piyasanın nimetlerinden hukukun yozlaşmasına, yükselen sosyalizmin tehlikelerinden korumacılığın zararlarına kadar bir çok mesele Bastiat'ın eserlerine konu olmuştur. Biz bu çalışmada, Bastiat'ın eserlerinde üzerinde durduğu konuları tek tek incelemek yerine, felsefesinin arka plânında yer alan birey ve toplum anlayışı ile iktisada ilişkin tasavvurlarını aktarmanın daha uygun bir yöntem olacağını düşündük.

Bastiat'ın eserlerinde ısrarla vurguladığı, felsefesini üzerine bina ettiği temel varsayımına göre, toplumda doğal bir düzen vardır ve toplumu meydana getiren insanlar *özerk ve özgür* faaliyetleri ile bu uyuma katkıda bulunurlar. Yani, insanların kendi çıkarlarına dayanan istekleri sosyal düzen içinde uyumlu bir bütün oluşturur.² Bu varsayımdan ha-

2 Frédéric Bastiat, *Economic Harmonies*, "Exchange", New York, D. Van Nostrand Co, 1964.

reket eden Bastiat'ya göre, özgür bir toplumun muhafazasının yegâne yolu, toplumda var olan bu dengeyi, uyumu bozmamak, insanların istek ve ihtiyaçlarının birbirleriyle uyum içinde olduğunu kabul etmektir. Aksi yöndeki bir varsayım, yani insanların isteklerinin birbiriyle zıt ve rekabet içinde olduğunu kabul etmek, kaçınılmaz olarak, müdahalenin gerekliliğini vurgulamak ile eş anlama gelecek ve böylece özgürlükleri tahrip eden eylemlerin yolu açılacaktır. Bastiat bu konudaki anlatımlarını şöyle bir örnekle destekler: Bir sınıfın içinde bulunan molekülleri düşünelim. Bu sıvıyı oluşturan moleküllerin dağılımı ve yapısı sınıfın her yerinde aynı ve dengelidir. Sınıfın yapısını bozmamak için moleküllere müdahale etmemek gerekir. Müdahale edildiği takdirde sınıfın yapısı bozulacaktır.³ Hiç tereddütsüz, analogi yoluyla, Bastiat'ın izah ettiği bu "yasa"-nın toplumlar için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz: Toplumda var olan ahengi bozmamak ve insanlığın doğal düzen içindeki terakkisine mani olamamak için insanların istek ve ihtiyaçlarına müdahale edilmemeli, onlara yeni bir yön vermeye çalışılmamalıdır. Ancak Bastiat, bu basit ilkenin anlaşlamadığını, algılanmadığını söyler. Ona göre, insanlığın istek ve ihtiyaçlarının birbiriyle çatıştığı kabulü üzerine inşa edilen ve birçok kişiyi kendine çeken "insanlığın durumunun kötüye gitmesi" ve "doymak bilmez kişisel çıkar arzusunun toplumu içten içe kemirmesi"⁴ gibi iddialar, ne yazık ki, hâkim kanaattir. Sonuç ise daha az özgürlük, daha çok esarettir. Ancak, Bastiat korumacı ve kollektivist vülgarizatörler ile olan fikrî mücadelesini bu tespitle sonlandırmaz ve ısrarla şu soruların cevabının verilmesini ister: Eğer bir müdahale söz konusu olacaksa, bunun sınırları ne olacak? Bir kişinin keyfi bir güce güvenmesini sağlamak için, bu gücün onların bireyselliklerini ortadan kaldırmayacağını ispatlamak gerekmez mi? Bireysel faaliyetlere müdahale edecek bu gücün gözü dönmüş bir açgözlünün denetimine geçmeyeceğini kim garanti edebilir?⁵

Bastiat'ın iktisadî kanaatleri henüz olgunlaşıp şekillenirken Karl Marx *Kapital*'i yazıyordu. Aynı dönemde Avrupa'da gittikçe genişleyen sosyalist muhitlerde sınıf savaşı tezi geliyor ve kapitalistlerin menfaatleri ile işçilerin menfaatlerinin birbirleriyle zıt yönde olduğu, kapitalistlerin çıkarının mutlaka işçilerin zararına olacağı yolundaki sosyalist iddia popülaritesini arttırıyordu. Bastiat *Economic Harmonies* adlı eserinde neden bu iddianın tam tersinin doğru olduğunu, devletin faaliyetlerinin gerçek sorumluluk alanı [hayat, hürriyet ve mülkiyet hakkının koruyucusu olma] ile sınırlandığı özgür bir toplumda bireylerin menfaatlerinin aslında uyum içinde olduğunu göstermektedir.⁶ Bir önceki paragrafta sözünü ettiğimiz "sosyal düzen içerisinde bireylerin çıkarlarının birbiriyle uyumlu olduğu" postülasına dayanan Bastiat, bu eserinde bir adım daha ileri giderek, bireysel ve toplumsal gelişimin ancak özgür bir toplumun varlığını muhafaza etmek ve her türlü müdahalenin karşısında olmak ile sağlanabileceğini söyler. Bastiat'ya göre, yaygın kanaatin aksine, esasında kapitalistlerin ve işçilerin menfaatleri arasında bir ahenk vardır ve devletin bireysel faaliyetler üzerindeki müdahaleleri (bu uyumu bozarak) hem

3 Ibid.

4 Ibid.

5 Ibid.

6 Thomas DiLorenzo, "Frédéric Bastiat (1801-1850): Between the French and Marginalist Revolutions", www.-cato.org.

işçilerin hem de kapitalistlerin fakirleşmesine sebep olur. Bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde analiz etmek için Bastiat'ın mübadele ve sermaye olgularıyla ilgili görüş ve tespitlerine başvurmak gerekmektedir:

Bastiat'ya göre, mübadele insanların toplu hâlde yaşadığı her yerde karşı karşıya olacakları bir olgudur. Zira, bir insanın tüm ihtiyaçlarını yalnız kendi üretimiyle karşılaması mümkün değildir. Bireyler ancak mübadele aracılığıyla üretim kapasitelerini kendi isteklerini tatmin edebilecek seviyeye yükseltir. Şu iki önerme, konunun daha iyi anlaşılmasında faydalı olacaktır: Tek başına yaşanıldığında bizim isteklerimiz üretim kapasitemizi aşar; toplum hâlinde yaşanıldığında ise, [mübadele vasıtasıyla] üretim kapasitemiz isteklerimizi aşar.⁷ Üretim kapasitemizin isteklerimizi aşar noktaya gelmesi, mübadelenin sağladığı iki önemli fayda ile açıklanabilir: İşbirliği ve işbölümü. İşbirliği sayesinde ortaya çıkan güç, bireylerin güçlerinin toplamından daha büyüktür. Örneğin, ağır bir taşı taşımaya işini düşünelim. Her bir birey bu taşı yalnız başına taşımaya kalktığında ortaya çıkacak sonuç bir fiyasko olurken, bireyler güçlerini birleştirerek bu taşı hem kolay hem de risksiz bir şekilde taşıyabilecekleridir.⁸ İşbölümü de bireylerin üretim kapasitelerinin ve reel üretimlerinin artmasında önemli bir rol oynar. Adam Smith'in meşhur toplu iğne örneğinde olduğu gibi, işbölümü sayesinde birim zamanda yapılan işi hem nitelik hem de nicelik bazında geliştirmek ve arttırmak mümkün olmaktadır. Çünkü, iş bölümü sayesinde her bireyin üretim için sahip olması gereken beceri miktarı azalmaktadır. Söz gelimi, toplu iğne üretmek için bir işçinin ilgili tüm becerilere sahip olmasına gerek duyulmamakta, istihdam edildiği üretim aşaması için gereken bilgi ve becerilere sahip olması yetmektedir. Ayrıca, iş bölümü sayesinde her birey üretimin yalnızca bir aşaması ile meşgul olup, tüm motivasyonunu yalnızca bu alan üzerinde yoğunlaştıracağından, bireyin bu alan üzerindeki kabiliyetlerinin ve bu alanda kullanılan teknolojinin gelişmesi/ geliştirilmesi de mümkün olabilmektedir.⁹

Bunlara ek olarak şu konu da ısrarla vurgulanmalıdır ki, insanların sahip olduğu yetenekler arasındaki farkları insanlığın ondan fayda elde edebileceği bir hâle getirmek ancak işbölümü sayesinde mümkün olmaktadır. Doğa insana becerileri dağıtırken adil davranmamıştır. Cesaret, güç, zeka vb. özellikler açısından insanlar farklılık gösterirler. İşbölümü aracılığıyla zeki olan bir kişi zeka gerektiren bir işte, fiziken güçlü olan ise güç gerektiren işlerde çalışacaktır, ki bu sayede herkes kendine en uygun yerde faaliyet gösterecek ve tüm toplumun bireysel farklılıklardan mümkün olan en yüksek seviyede yararlanması sağlanmış olacaktır. İşbölümünün olmadığı bir yerde, tüm ihtiyaçlarını kendi üretimiyle karşılamaya çalışan bir insanın doğanın kendisine bağışladığı özelliklerin farkına varması ve/veya onlardan tam anlamıyla yararlanması imkân dahilinde değildir.¹⁰

Toparlarsak, Bastiat'ya göre, mübadelenin temel işlevi, bireylerin isteklerinin tatmini için gereken çabayı asgari düzeye indirmek ve bireylerin kendi üretimleri karşılığında başkalarının üretimleri ile isteklerini tatmin etmelerine olanak sağlamaktır. Ayrıca, sağlıklı ve "âdil" bir mübadele ancak, bu faaliyetin gerçekleşmesi için gereken çabanın

7 Bastiat. *Economic Harmonies*

8 Ibid.

9 Ibid.

10 Ibid.

tasarruf edilen çabadan az olması ve tarafların mübadele konusu üzerinde bir uzlaşmaya varmaları hâlinde gerçekleşecektir. İşte birçok kişinin ve ne yazık ki çoğumuz tarafından onsuz bir şey yapılamayacağı düşünülen “devlet”in anlamayı reddettiği de bu basit yasadır. Devlet mübadeleden “daha iyi gerçekleşebilmesi için” teşvik vermek ya da mübadeleyi sınırlandırmak suretiyle onu doğal ve fonksiyonel sınırlarının ötesine taşımaya zorlar. Bu, toplum için zararlı sonuçlar doğurur. Çünkü, devletin mübadeleye müdahalesi işgücü ve sermayenin yanlış kullanımına ve israfına, yani doğal dengenin bozulmasına neden olur. Örneğin, sübvansiyonlar ile güçsüz sektörleri ayakta tutma çabası kısa vadede bu sektörün yararına olsa da, uzun vadede işsizlikle, istikrarsızlıkla ve tüm toplumun fakirleşmesi ile sonuçlanacaktır.¹¹

Bastiat’ın doğal düzen fikrini temellendirmek için başvurabileceğimiz araçlardan biri de sermaye olgusuna yönelik izahlarıdır. Tek başına yaşayan bir bireyi düşünelim. Bu bireyin hayatını kendi kendine idame ettirme gayreti, onun aynı anda hem girişimci, hem işçi, hem üretici hem de tüketici olma gibi ağırlığı ile ezileceği büyük bir yükün altına girmesine neden olacaktır. Bastiat’ın bir alegorisi ile konunun anlaşılmasını kolaylaştırabiliriz: Ortalama şartlarda bir işçinin günde dört lira kazandığını ve yarım günlük çalışma bedeli olan iki liraya da bir çift çorap alabileceğini düşünelim. Emin olabiliriz ki, eğer bu işçi çorap üretme işini kendisi yapmaya kalksaydı hayatı buna yetmeyecekti. Peki, nasıl oluyor da kendisine bağışlanan bu hizmet için işçinin yarım günlük bir çalışması yeterli olabiliyor. Cevap gayet basit: Sermayenin bahsettiği iyilikle tabii kaynaklar kullanılarak bir çift çorapı imal etmek için gerekli insan emeği büyük oranda azaltılmıştır. Yani, sermaye ile doğal kaynaklar ve onların vasıtasıyla üretilen ürünlerden elde edeceğimiz tatminlerin maliyetleri asgari seviyeye indirilir.¹² Ayrıca, sermaye artışı sayesinde üretim için gereken çabanın azalmasıyla emeğin yeni iş alanlarına kanalize olması sağlar ki, bu da tam tamına “emeğin özgürleşmesi” demektir. Çorap örneğine yeniden dönersek, sermayenin etkisi ile çorapların fiyatı ucuzlar ve eski ile yeni fiyat arasındaki fark tüketicinin cebinde kalır. Sermaye, pamuğu yetiştiren doğanın gücü ya da geminin yelkenini şişiren rüzgar değil, pamuğu ekenin, yelkeni imal edenin çektiği sıkıntıdır.¹³ Bastiat’ın ilk bakışta basit gibi görünen bu örneği ile aslında sosyal düzene ilişkin büyük ve önemli bir yasayı izah etmektedir. Bu örneğin dışında Bastiat, bir ülkedeki sermaye miktarı ile paralel bir artış gösteren üretim miktarından işçilerin aldıkları payın hem reel hem de nispi olarak arttığını, artan üretimden sermayedarların aldıkları payın ise nispi olarak azaldığını, yani sermaye birikimi sürecinin daha çok tüketicilerin yararına olduğunu iddia etmiş ve bu tezini aşağıdaki tablo ile göstermeye çalışmıştır.

Toplam Birim	Sermaye Sahipleri %	İşçiler%
Birinci Safha 1000	500	500
İkinci Safha 2000	800	1200
Üçüncü Safha 3000	1050	1905
Dördüncü Safha 4000	1200	2800

Kaynak: Bastiat, *Economic Harmonies*, "Capital", New York, D. Van Nostrand Co., 1964.

¹¹ Ibid.

¹² Frédéric Bastiat, *Economic Harmonies*, "Capital", New York, D. Van Nostrand Co., 1964.

¹³ Ibid.

Bastiat'ya göre, tablodaki ritmden de anlaşılacağı gibi, sermayedarlar ve işçilerin birbirlerine kıskançlık ve güvensizlik ile bakmaları için bir neden yoktur. Birçoklarının iddia ettiğinin aksine, en temel ve en acil ihtiyaçlarımızın temin edilmesini kolaylaştırarak onları daha az acil hâle getiren, insanı madde üzerinde hâkim kılarak insanın yaratıcılığının dinamiği olan ve işgücünün transferini sağlayan sermaye, beşerî terakkimizi borçlu olduğumuz en önemli olgulardan biridir¹⁴. Yani, sermaye artışı esasen tüm insanların faydasına olan bir süreçtir. Özetlersek, bir tarafta, hemen hemen her türlü beşerî faaliyetin denetimini eline alarak, insanların enerjilerini donduran, düşüncelerine ve inançlarına baskı uygulayarak insanları doğal hedeflerinden saptıran, müsrifliği, saldırganlığı, fetihleri ve kolonileri ile insanları refah kaynağı olduğuna inandırmaya çalışan, yapılan eylemin sorumluluğunu o eylemden sorumlu olmayan kişilere yükleyen, yani kıscacı adalet ile adaletsizlik arasındaki farkı silikleştiren devlet; diğer yanda ise, hile ve zorbalığın sermaye birikiminin yegâne yolu olduğu düzenin aksine, bu sürecin doğal yollardan gerçekleşmesini sağlayan ve bu sayede de en acil ihtiyaçlarımızın tatminini kolaylaştırarak refah seviyemizi yükselten, tabiatı insanın hizmetine sunan, ahlâkî gelişimi sağlayan, eşitlik ve özgürlüğün muhafazasını garanti eden ve dahiyane yöntemlerle adaleti tesis eden sermaye. Unutulmamalıdır ki, ilahî kanunların özü olan âhenk sermayede vardır.¹⁵

Bastiat ile ilgili bu kısa anlatımdan sonra, onu daha iyi anlamak ve onun iktisadî düşünce tarihinde hak ettiği yeri takdir etmek için hatırlarda tutulmasında fayda olan birkaç önemli noktayı belirtmek gerekiyor. Bunlardan ilki, Bastiat'nın eserlerinde sadece özgün bir ifade veya buluş aramaktan çok, fikirlerini dile getirdiği dönem ve o dönemin tarihsel şartları üzerinde yoğunlaşma gereğidir. Bastiat, entelektüel yaşamının erken dönemlerinde Adam Smith ve J. B. Say başta olmak üzere bir çok liberal filozofun etkisinde kalmıştır ve eserlerinde bu etkinin izleri yoğun bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Ancak bu, Bastiat'nın ve eserlerinin önemini azaltmaz. Bu arada, unutulmamalıdır ki, kolektivist ve korumacı fikir akımlarının hemen hemen tüm Avrupa'yı kasıp kavurmaya başladığı, memleketi Fransa'da otoriter yönetim geleneğinin yapı taşlarının döşendiği bir dönemde ve bu dönemin zorlu şartları altında, Bastiat'nın hâkim atmosfer ile çelişen fikirlerini bu kadar açık ve ısrarlı biçimde dile getirmesi çoğu zaman büyük cesaret gerektiren bir işti. Kuşkusuz, fikirleri sadece doğuş koşullarına indirgeyerek açıklamak doğru bir metot değildir. Böyle bir yol muhtevayı ve söz konusu fikrin "özne"sini gözden kaçırmamıza neden olur; ancak, fikrin içinde yeşerdiği ortamı görmezden gelmek de en az ilki kadar sakıncalı bir yoldur. Muhtevanın önemini ve değerini kavramamızı engeller.

İkinci önemli nokta ise Bastiat'nın üslubu ile ilgilidir. Alegorik öyküleri ile desteklediği eserlerinde anlaşılması en güç konuları dahi kolayca kavranabilir hâle getirmesi, benzerlerine şairlerde rastlayabileceğimiz estetik ifadeleri, nükteye başvurmadaki başarısı onu diğer meslektaşlarından ayrı bir yere yerleştirmek için yeterli bir sebeptir. Ancak, ne üzücü bir "tesadüf"dür ki, Bastiat'ya yöneltilen eleştirilerin pek çoğu onun üslu-

14 Ibid.

15 Ibid.

bu ile ilgilidir. Aralarında Marx'ın da bulunduğu ve çoğunluğunu sosyalistlerin teşkil ettiği bir grup, Bastiat'yı burjuva vülagarizatörü, cüce iktisatçı vb. sınıflarla nitelmiş, onu sermaye sınıfının çıkarlarını savunma gayesinden başka bir motivasyonu olmayan, bu gayesine ulaşma yolunda olguları çarpıtan, görmek istediği gibi gören, onların gerisindeki dinamikleri teşhis ve tespit edemeyen bir zavallı olarak tanımış ve tanıtmıştır. Ancak, mesajlarının net bir şekilde kavranması ve 20.yy'daki tecrübeler Bastiat'ın ileri sürdüğü fikirlerin pek çoğunda yanılmadığını göstererek ona yöneltilen eleştirilerin ne ölçüde haksız olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Öncelikle şu söylenmelidir, Bastiat'ın iktisadî metodolojisinde dikkat çeken en önemli noktalardan biri, onun, iktisadî faaliyetlerin ve olguların tüketicinin menfaatleri açısından gözlemlenmesi ve tüketicie getirdiği avantaj ve dezavantajlar ile değerlendirilmesi gerektiği yolundaki inancıdır. Eşerleri üzerinde yapılacak her dürüst analiz bu gerçeği açıkça ortaya koyacaktır. Sermayenin sosyal ve iktisadî düzen içerisindeki müspet işlevini, onun daima kendisine sahip olmayanların arzularını tatmin etmek için kullandığı yolundaki tespiti ile temellendirmesini sözünü ettiğimiz metodolojik tavra örnek olarak gösterebiliriz. Bu izahattan sonra, Bastiat'ın eserlerini birinci elden okuyan vicdanlı bir kişinin onun tek motivasyonunun "burjuva" çıkarlarını müdafaa etmek olduğunu iddia edemeyeceğini söylemek hakşinaslığın gereği olacaktır. Ayrıca, üslubundaki sadelik ve çok daha karmaşık bir yapıyı haiz olduğu tasavvur edilen bazı iktisadî ilkelerin, zannedilen aksine, insan doğasına ve topluma ilişkin birkaç noktanın kavranmasının ardından anlaşılmasının hiç de güç olmadığını göstermesi ve bu ilkeleri açık ve bir o kadar da kavranması kolay bir şekilde okuyucuya aktarması Bastiat'ın vülgarlığını değil, "iktisat"a hâkimiyetini ve yazı kabiliyetini gösterir.

Yaşamı ve eserleri üzerindeki ilginin ve entelektüel araştırmaların artıp, ona ilişkin bilgilerin sosyalist menşeli kaynakların tekelinden kurtulmasını müteakip, Bastiat'ın bir iktisatçı ve entelektüel olarak hak ettiği değerin takdir edilmesi yolunda epey yol alınmıştır. Örneğin, geride bıraktığımız 2001 yılında, Amerika ve Avrupa'daki liberal enstitülerin birçoğunda Bastiat'ın doğumunun 200. yıldönümü vesilesiyle, bir tür iade-i itibar olarak da değerlendirebileceğimiz toplantılar, sempozyumlar tertip edilmiş, ona ithafen birçok eser yayınlanmış; Türkiye'de de, Liberal Düşünce Topluluğu'nda Bastiat'ın hayatı ve felsefesi üzerine ufak çaplı da olsa bir panel düzenlenmiştir. Biz bu ilginin giderek artmasını umut ediyoruz; zira, Bastiat, bir çok bakımdan örnek teşkil eden ve çeşitli dersler çıkarılabilecek yaşamı ve yazılmalarının üzerinden yaklaşık 150 yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen birçoğu hâlâ güncelliğini ve önemini koruyan iktisadî teşhisleriyle günümüze de ışık tutmakta, fikrî terakkimizde bizlere rehberlik etmektedir.

* Bu ifade Karl Marx'a aittir.